

U. S.

2ափահաս կը համարուի 20 տարեկանն³
(ԳՎ. 115). արուք մինչեւ շափահասութիւն յան-

2. Decret. Grat. c. 2, 7, 12, 21 dist. LIV; c. 8, 6 X de serv. non ordin. 1, 18. Այլ մասեր մանապահարկական ցուցակը տեղի իմ գործերի ներմուծական առձանական իրաւացի զրաւունքները Ա. էջ 15, թ. 2: Եւստիանի է որ սխեման որոշումն այն վճիռներին առձանակ է, որ սխեման ճշար կենցիկ:

3. Թէ պատուի ընդունելու ով ընդունակ է, տեղի վարք:

Թե պատրիս ընդունեն լու ով ընդունակ է, տես վարը

ձանձախութեան տակ են, իսկ էգը մշտնջենաւոր յամենանկէթեան, այն է իրենց ազգականաց՝ հօրն, եղբորը, յանձանկէթեան տակ, մինչեւ որ ամուսնանան (Հմտ. էջ 9, եւ Գլ. 115, 123), իսկ ամուսնութենէն ետքն իրենց ամուսնոյն (Գլ. 115): Եթէ է պրն անորդի մեռնի՝ կրնայ իւր ազգականներն յանձանկէ կարգել (էջ 10): Անշաղկապօք ստացուածներն վարձու պիտի տրուին: Կինն հաւանութեամբ ամուսնոյն կրնայ զանոնք օտարացնել (Գլ. 115): Զկարարման ա խնդր իրենց ազգականաց յանձանկէթեան տակ են (Գլ. 81):

Ամուսնութեան մասին այլապի միայն գիտենք՝ որ ազգականաց ներկայութեամբ պիտի ըլլայ (amicorum invitacio), եւ թէ ամուսնութենէ յառաջ օժտարն վայ իրարու հետ պիտի միարանին (էջ 9): Օժտուն կնոջ սեպհական ար մնայ, բայց ամուսնոյն մատակարարութեան տակ (էջ 9— եւ Գլ. 89):

Կերեւայ թէ էրկին ալ ամուսնաբար ձտարն վրայ իւր կողմանէ բան չէր պահի (էջ 9, 10): Երբ պատկերաց պատկարացի չէր թէ պէ՛տ, մովտնասկոն օրինաց ծանօթ որոշման համեմատ է (Գլ. 69): Հմտ. Երկր. Օրինաց Ի. 5):

Ամուսնամուկ հաստատ, ամուսնալուծութեան եւ նշնպիտեայ վրայ հայ իրաւանց մէջ կան որոշումներ § 156. ա. Հարստահալեան Բ. էջ 253—: Երեք Ցուրիական գիշերներու միակն, որ առ. Նոյն սովորութիւն է, տես Telfer, Crimea and Transcaspia III. Կ. էջ 255—:

Տղջ իրենց ծնողաց հնազանդելու պարտքը Քերմակե կը յանձնուի (Գլ. 78): Եսկան մովտնասկոն օրինաց խիստ որոշումներ մեղմացուած են: Բայց ընդհակառակն ծնողաց ալ ասանկանպէս կը յանձնուի աղջ կրթութեան եւ գաղտնարարութեան հոգ տանել (Գլ. 77): Բայց թէ հայրն ի նշարառութեան կրնայ իւր աղջիկն ծախել, զէթ իբրեւ վարձու տուեալ գերի ծախել՝ մինչեւ որ արժեքին ետ գարնին եւ առաւ աղջիկն, յայտնի է 17 Գլխէն:

2. Իրաց իրաւունքը:

Հայտնի է որ մովտնասկոն օրէնքն նախնական հասարակաց ստացուածն օրէնքներէն մեծ կատրներ յառաջ կը բերէ, սրտց վրայ ուրիշ տեղ մը կրնանք խօսիլ: Հոս կը յիշենք միայն մէկ կտոր: Սովորական օրինաց համեմատ ամէն մարդ կրնայ ամուսնի աղջակ մէջ իրարց առեւել, միայն թէ առեւել մը մէջ հետն առեւել տանել չի կրնար. նոյնպէս օտարաց արարի վրայ ձեռքը կրնայ հասկ ժողովուրդ, բայց ոչ մանգալներ: (Երկր. Օրինաց

Ի. 24, 28): Այս որոշումն հայ իրաւանց ալ անցած է (Գլ. 67, 68):

Պատերազմի աւարն՝ աւարառուին է (Գլ. 107):

Գանուած բան մը տիրոջ պիտի դարձուի՝ վրան եղած ծախքն առնելն տեսն: (Գլ. 63): Հմտ. Երկր. Օրինաց Ի. 1—) Դրովզգերը գանուած իրեն նոյնպէս իւր բուն տիրոջ պիտի դարձուին (Գլ. 86):

Գանձի նկատմամբ արուած որոշումներն (Գլ. 9) հրէական իրաւանց հետ կը նոյնանան: Էրեւական իրաւունքը կ'որոշէ թէ երբ գանձը պահելու ժամանակ երկրն ընտանեաց կը վերաբերէ եւ նոյն ընտանեաց մէջ միշտ մնացած է, գանուած գանձն ներկայ տիրոջն է, վասն զի կ'ենթադրուի որ իւր նախնիքն թողած են: Նոյնն է նաեւ հայ իրաւանց որոշումն, միայն թէ 1/10 քաղաքային գանձատան պիտի տրուի: Բայց թէ 1/10 կալուածատիրոջ մը տեսնուի, թէ գանձն հին թագաւոր մը թողած է, այն ատեն գանձը քաղաքային գանձատանն է, եւ պիտի տրուի միայն 1/10 կալուածատիրոջ՝ որ գանձը թողած էր, եւ 1/10 գանդին:

Անշաղկապ անտարածները ծախելու համար, պէտք է որ դատարանն ծանուցուի, եւ զանազակը դատաւարական կնիք պիտի սենեայ (Գլ. 88):

Վարձատուութեան իրաւանց վրայ յաջորդին մէջ կը խօսենք:

(Ըրդաւիւնի):

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Պ. ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ-ԼԵՐԻՏԵՆԵՐԵՆ ԵՒ ԵՐԿԻՐ ՀԱՅՈՑ

(Ըրդաւիւնի—Բիւն Ի— Կրէ):

ժի. կարգ:

Հեղինակն Էլմիստէն եւ Վաղարշապատ արքայախիստ քաղաքի վրայ խօսելն ետքը՝ կը խօսի նաեւ Երուսաղեմի, Երեսնադաշտա, Արմաւիր, Բագրատն եւ Անի քաղաքաց վրայ:

Նորրոյն աւան: Իրեն: Հմտ. արք. վրայ Chon, Deutsches Recht im Munde des Volkes. S. 8.

Հմտ. Երկր. Օրինաց Ի. 19—21:

Հմտ. Երկ. հայ իրաւունքն աւ Հարստահալեան Բ. 251, 266: Աւար բաժանելու մովտնասկոն օրինաց մասին Հմտ. Բիւն. 31, 26—: Երեսն Ի. 8. Ա. Բագրատուն Լ. 23—: Թուրքական իրաւունքն տեղական իրաւանց միտ ընէ կը հրամայէ, ա. Fassel, Mosaisch-rabbinisches Civilrecht I. S. 802.

Թուրքական իրաւունքը ծովերը գանուած գանդին կու տայ, եթեպիտեմը որ անդառն օրինաց հայտնակ չէ. Fassel, ա. O. I. S. 195. Օրինութեւն Երեւանի նաւերու կառուարի հանձնը պիտեալը վարձու վրայ չի մ'աղար:

Երկ. ինչ մասին իր ամարիքը հայ իրաւանց § 1024ն աւ Հարստ. Բ. 255:

Fassel ա. O. I. S. 201.

Հրէական իրաւունքը գանդին եւ կալուածատիրոջ ամենին մաս չի տար, եթէ գանձն անխնայապէս ժամանակներէ չէ, եւ գանձը թողալին հետքը կրնայ գանուի. Fassel I. S. 200.

Վերջին վէճ ծագեցաւ թէ արգիտ ծանուցումն հայ թէ գերմանացի դատարան պիտի ըլլայ: Արմաւիր, 1523ին վերջինի կողմէ Էրեւան (Bischel, Urmunde Nr. 32), նոյնպէս Արմաւիրու Օրոշումն 1563ին (Անի. Բ. 36, էջ 69):

Գանձանկէթեան ընտանական է թէ վարչական: Ի. Գլ. 115. Ապառնի կը յիշատակուի: Զեաւորի մէջ մէկ կայ Ապառնի այսինքն յանձնակիցը:

Աւար հետ համեմատ ամարական հաշիվական գաւառապետարանց հայ թողալու թիւինք § 45. արմ. համեմատ. ինչպէս յայտնի է, քեան ժողովին կեն իրեն հարանանց պարզեւ վրան կ'անցընէ:

Հմտ. հայ իրաւանց § 273ն աւ Հարստ. Բ. էջ 253: Արմաւիրու թողալու արք. Զարգալեանց օրէնքն միայն լաւաւ օրէնքը ընդունեցաւ:

Հմտ. վրան:

Գերմանական իրաւունքը ալ ունի նոյնպիսի կտորներ. Երեւան պատն է, Երեւ. օղիտը, Երեւ. պատն է կրնար